НАРЪЧНИК ЗА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ, РАБОТЕЩИ ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

NADJA centre foundation

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

НАРЪЧНИК ЗА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ, РАБОТЕЩИ ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

ЗАКОНЪТ ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

СЪДЕБНА ЗАЩИТА

ВЪПРОСИ И ПРИЛОЖЕНИЯ

NADJA centre foundation

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

© адв. Диляна Гитева , автор
© Фондация Център Надя – клон Русе
Русе • 2016 г.

Проект за повишаване защитата на жертвите на домашно насилие в област Русе. Проектът се изпълнява по договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № МП № 93-00-622/10.12.2015, сключен с Министерство на правосъдието

НАРЪЧНИК ЗА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ, РАБОТЕЩИ ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

NADJA centre foundation

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение....6
Използвани съкръщения....7
Правна рамка....8
Законът за защита от домашно насилие....10
Физическо насилие....10
Сексулано насилие....11
Психическо и емоционално насилие....11
Икономическо насилие....12
Съдебна защита....14
Европейска заповед за защита....25
Особена защита....26
Трудности за жертвите....26
Въпроси....28

ВЪВЕДЕНИЕ

Целта на този наръчник е да бъде използван като помагало при провеждането на уъркшоп за професионалисти, работещи с жертви и извършители на домашно насилие. Той също така може да бъде използван в помощ на тези професионалисти по време на работата им по приложение на Закона за защита от домашно насилие и правната рамка, валидна за България, като наред с националното законодателство даде ориентир и по отношение на международните и европейски актове, по които страната ни има ангажимент.

Автор на наръчника е адв. Диляна Гитева, с която имам удоволствието да работя от много години насам по въпроси, свързани с правата на децата и човешките права. Професионалният й интерес към международното право и отличното познаване на международната правна рамка, наред с непоколебимото й чувство за справедливост и стремеж към гарантиране достойнството на най-уязвимите групи, както и огромният практически опит, който има като правозащитник и обучител по правата на човека и правата на детето, я направиха в най-подходящия автор на това издание.

Въпреки, че публикацията е насочена към правните въпроси и приложението на законовата рамка и се предполага, че като негови бенефициенти ще се разпознаят предимно професионалистите от правните професии, искрено се надявам той да възбуди интереса и на представителите на социалните служби, както и всички други, работещи със засегнатите от домашно насилие по един или друг начин лица, които биха могли да открият за себе си нови професионални задачи в рамките на професията, която практикуват.

Йоана Терзиева,
управител на Фондация Център Надя – клон Русе

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

ЗЗДН	Закон за защита от домашното насилие
Истанбулска конвенция	Конвенция за предотвратяване и борба с насилието срещу жени и домашното насилие
КПД	Конвенция за правата на детето
КЗПЧОС	Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи
ГПК	Граждански процесуален кодекс
СК	Семеен кодекс
НК	Наказателен кодекс
ЗЗДт	Закон за закрила на детето
ППЗЗДт	Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето
ППЗЗДН	Правилник за прилагане на Закона за защита от домашното насилие
Инструкцията	Инструкция № Із-2673 от 10.11.2010 г. за реда за осъществяване на взаимодействието между органите на Министерството на вътрешните работи и на Министерството на труда и социалната политика при защита от домашно насилие
ЗАНН	Закон за административните нарушения и наказания
МВР	Министерство на вътрешните работи
НПК	Наказателно-процесуален кодекс

ПРАВНА РАМКА

Законодателната рамка за борба с домашното насилие включва както международните и европейски актове, свързани с тези въпроси, така и националното законодателство.

Законът за защита от домашното насилие (ЗЗДН) е специален закон, който регулира гражданските дела, по реда на които жертвите на домашно насилие могат да получат защита. Когато домашното насилие представлява престъпление то се преследва по наказателноправен ред.

Професионалистите, работещи с жертви и извършители на домашно насилие следва да имат предвид следните актове:

- Конвенцията за предотвратяване и борба с насилието срещу жени и домашното насилие (Истанбулска конвенция) (приета на 11 май 2011 г.) беше подписана от България на 21 април 2016 г. Предстои приемането на промени в българското законодателство, с оглед привеждането му в съответствие със стандартите, заложени в Истанбулската конвенция.
- Конвенция против изтезанията и друго жестоко, нечовешко или унизително третиране или наказване (приета с резолюция 39/46 на Общото събрание на ООН от 10 декември 1984 г., ратифицирана с Указ № 3384 на Държавния съвет от 9.10.1986 г.)
- Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (приета от Общото събрание на ООН на 18 декември 1979 г., ратифицирана с Указ № 1944 от 18.09.1981 г.)
- Конвенция на Съвета на Европа за закрила на децата срещу сексуална експлоатация и сексуално насилие (приета от Съвета на Европа на 25 октомври 2007 г., ратифицирана на 15 декември 2011 г.)
- Конвенция за правата на детето (КПД) (приета с резолюция 44/25 на Общото събрание на ООН от 20 ноември 1989 г, ратифицирана с решение на ВНС от 11.04.1991 г.)

• Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС) (приета от Съвета на Европа на 20 март 1952 г., ратифицирана на 31 юли 1992 г.)

• Регламент (ЕС) № 606/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 12 юни 2013 година относно взаимното признаване на мерки за осигуряване на защита по граждански дела

• Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления

• Директива 2011/99/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно европейската заповед за защита

• Закон за защита от домашното насилие (приет от НС на 16 март 2005 г., Обн. ДВ. бр.27 от 29 Март 2005 г.)

• Граждански процесуален кодекс (ГПК) (приет от НС на 6 юли 2007 г., Обн. ДВ. бр.59 от 20 Юли 2007 г.)

• Семеен кодекс (СК) (приет от НС на 12 юни 2009 г., Обн. ДВ. Бр. 47 от 23 юни 2009 г.)

• Наказателен кодекс (НК) (Обн. ДВ, Бр. 26 от 2 април 1968 г.)

• Закон за закрила на детето (ЗЗДт) (приет от НС на 31 май 2000 г., Обн. ДВ. бр.48 от 13 юни 2000 г.)

• Закон за Европейската заповед за защита (Обн., ДВ, бр. 41 от 5.06.2015 г., в сила от 6.07.2015 г., доп., бр. 33 от 26.04.2016 г., в сила от 27.05.2016 г.)

• Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето (ППЗЗДт) (приет с ПМС № 153 от 14.07.2003 г., Обн. ДВ. бр.66 от 25 юли 2003 г.)

• Правилник за прилагане на Закона за защита от домашното насилие (ППЗЗДН) (приет с ПМС № 113 от 08.06.2010 г., Обн. ДВ. бр.45 от 15 юни 2010 г.)

• Инструкция № Із-2673 от 10.11.2010 г. за реда за осъществяване на взаимодействието между органите на Министерството на вътрешните работи и на Министерството на труда и социалната политика при защита от домашно насилие (Инструкцията) (Обн. ДВ. бр. 94 от 30 ноември 2010 г.)

ЗАКОНЪТ ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

Правата на лицата, пострадали от домашно насилие, мерките за защита и реда за тяхното налагане се уреждат от Закона за защита от домашното насилие.

ПРИНЦИПИ

Предоставяне на навременна (незабавна) и ефективна защита на пострадалия и децата.

Съчетаване на съдебна защита и мерки за социална закрила и рехабилитация.

Сътрудничество между държавните органи и гражданските организации.

КАКВО Е ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ?

Домашното насилие може да има следните проявни форми:

Физическо насилие - причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето (§ 1, т. 2 ДР на ППЗЗДетето). Може да се изразява в наранявания, малтретиране, причиняване на болка, както и всякакви действия, нарушаващи физическата неприкосновеност на лицето, лишаване от храна, вода и сън. Проявите на физическо насилие могат да бъдат:

- блъскане, удряне, ритане, плесници;
- хвърляне на предмети;
- заплашване с оръжие или нараняване с него;
- физическо препятстване на напускането на дома от жертвата, заключване на жертвата;

- отказ на помощ когато жертвата е болна, наранена, бременна и препятстване на опитите на жертвата да намери медицинска помощ;

- побой над децата и заплахи с физическо насилие на роднините и близките на жертвата).

Сексуално насилие - използването на дете за сексуално задоволяване (§ 1, т. 4 ДР на ППЗЗДетето). Сексуалното насилие може да се изразява и в принуждаване към сексуален контакт или действия, насочени към удовлетворяване на полово желание без съвкупление. Сексуалното насилие често е съчетано с други форми на насилие. Проявите на сексуално насилие могат да бъдат:

- принуждаване на жертвата да се съблича против волята й;
- принуждаване на жертвата към полово сношение против нейната воля;
- принуждаване на жертвата към полово сношение след побой;
- извършване половите сношения с особена жестокост;
- умишлено лишаване на жертвата от сексуален контакт;
- принуждаване на жертвата да гледа и/или да повтаря порнографски действия).

Психическо и емоционално насилие - всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда (§ 1, т. 3 ДР на ППЗЗДетето). Психическото насилие може да се изразява в действия или бездействия, целящи оказване на негативно въздействие върху психиката на лицето, както и всякакъв вид въздействия, с които се цели нарушаване на емоционалната стабилност на лицето. Проявите на психическо насилие могат да бъдат:

- обиди (груб език, нецензурни изрази, псувни, подигравателни думи, осмиване, ирония, сарказъм);
- свади, скандали;
- заплахи (с физическа разправа, за опозоряване, за засрамване, за ограничаване на свободата, за разкриване на тайни, за спиране на

издръжка, за лишаване от средства, за прогонване от жилището, за изоставяне и/или самоубийство, с хладни или огнестрелни оръжия, за убийство, за насилие над близки на жертвата);

- вменяване на чувство за вина;
- ограничаване на възможността за поддържане на отношенията с приятели, близки и роднини;
- ограничения в комуникацията и социалните контакти, изолация (мобилни телефони, интернет, поща, посещения на увеселителни заведения, театър, кино, църква, пътувания);
- унижение пред други хора, близки познати и роднини;
- пренебрегване;
- ограничения в упражняването на родителски права;
- използване на децата като средство за контрол над жертвата;

Икономическо насилие

– финансов контрол, отнемане на финансови средства, или лишаване от такива или достъпа до тях, принуждаване на жертвата да моли за пари, да проси пари било то от извършителя или от другиго, да тегли кредити или да взема пари назаем и да предоставя средствата на извършителя, забрана на жертвата да работи.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:

1.Може ли домашно насилие да бъде извършено чрез бездействие?

2.Можете ли да посочите други прояви на насилие, освен изброените по-горе?

3.Можете ли да посочите кои са причините за домашно насилие?

4.Може ли домашното насилие да бъде оправдано с това, че жертвата е предизвикала извършителя?

КОЙ МОЖЕ ДА Е ОБЕКТ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ?

Лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство.

КОЙ МОЖЕ ДА ПОЛУЧИ ЗАЩИТА ПО ЗЗДН?

Всяко лице, пострадало от домашно насилие В СЛУЧАЙ, ЧЕ НАСИЛИЕТО Е ИЗВЪРШЕНО от:

1. съпруг или бивш съпруг;
2. лице, с което се намира или е било във фактическо съпружеско съжителство;
3. лице, от което има дете;
4. възходящ;
5. низходящ;
6. лице, с което се намира в родство по съребрена линия до четвърта степен включително;
7. лице, с което се намира или е било в родство по сватовство до трета степен включително;
8. настойник, попечител или приемен родител;
9. възходящ или низходящ на лицето, с което се намира във фактическо съпружеско съжителство;
10. лице, с което родителят се намира или е бил във фактическо съпружеско съжителство.

Дори когато безспорно е налице акт на насилие, то няма да е домашно насилие, ако извършителят не попада в кръга на изброените по-горе лица.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:

1.Може ли да се определи като домашно насилие това, извършено върху 13 годишната сестра на Х. от лицето, с което Х. се намира в съпружеско съжителство в случай, че тримата обитават едно жилище? А може ли да се определи като домашно насилие, насилието върху майката на Х. от лицето, с което Х. се намира в съпружеско съжителство и с което обитават едно жилище?

2.Може ли да се определи като домашно насилие това, извършено от брата на лицето, с което пострадалата се намира във фактическо съпружеско съжителство?

ДОМАШНО НАСИЛИЕ ИЗВЪРШЕНО В ПРИСЪСТВИЕТО НА ДЕТЕ

За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие (чл. 2, ал. 2 от ЗЗДН). Разпоредбата отчита, че насилието, на което децата стават свидетели, може да има тежки емоционални и психически травми, които се отразяват върху техния мироглед и житейско поведение в бъдеще.

От формулировката на нормата не става ясно дали се отнася до което и да е дете, свидетел на домашно насилие или детето трябва да се намира с извършителя в някоя от връзките по чл. 3 от ЗЗДН. В съдебната практика надделява виждането, че за психическо и емоционално насилие върху дете се смята това насилие, извършено в негово присъствие, което освен че отговаря на понятието „домашно насилие“, е извършено от някое от лицата, посочени в чл. 3 от ЗЗДН.

Не би трябвало да бъде от значение дали в молбата за закрила се иска защита и на детето, в чието присъствие е извършено домашното насилие. Достатъчно е да става ясно, че насилието е извършено в присъствие на детето. Съдът в този случай следва да действа по своя инициатива, служебно да конституира детето като страна в качеството му на пострадал в производството и да предприеме съответните мерки за защита. В случай, че има данни за противоречиви интереси с представляващия родител, на детето следва да бъде назначен особен представител.

СЪДЕБНА ЗАЩИТА

В случай на домашно насилие пострадалото лице има право да се обърне за защита към съда.

Съгласно чл. 7 от ЗЗДН, компетентен да наложи мярка за защита е районният съд по постоянния или настоящия адрес на пострадалото лице.

МЕРКИ ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ:

Мерките за защита от домашно насилие са изчерпателно изброени в чл. 5 от ЗЗДН. Те на са наказания и могат да бъдат наложени дори когато няма безспорни доказателства за извършено насилие.

Видове мерки за защита от домашно насилие:

- задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие – тази мярка е безсрочна (за разлика от другите мерки). Във всеки един момент след налагане на тази мярка, дори и след много години, спрямо нейния адресат е възможно да се търси наказателна отговорност по чл. 296, ал. 1 от НК. ЗЗДН въвежда мярката като задължение на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие изобщо, а не само спрямо конкретна жертва;

- отстраняване на извършителя от съвместно обитаваното жилище за срока, определен от съда – мярката се прилага често на практика, дори и когато извършителят или предполагаемият извършител на домашно насилие следва да бъде отстранен от собствения му имот. Страните трябва да обитават жилището заедно. ЗЗДН има предвид „жилище" в най-широкия смисъл на тази дума. За да бъде наложена тази мярка е достатъчно да съществува вероятност за осъществяване на акт на домашно насилие. Отстраняването на извършителя от съвместно обитаваното жилище може да стане за срок от три до осемнадесет месеца;

- забрана на извършителя да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отдих на пострадалото лице при условия и срок, определени от съда – съдът следва възможно най-конкретно да посочи точните места, разстояние, време и т.н., когато на извършителя е забранено да приближава пострадалото лице;

- временно определяне местоживеенето на детето при пострадалия родител или при родителя, който не е извършил насилието, при условия и срок, определени от съда, ако това не противоречи на интересите на детето – за налагането на тази мярка не е предпоставка детето да е пострадало. Смята се, че ако детето

продължи да живее с родителя, извършил домашното насилие, това ще представлява риск за детето. Важно условие за налагането на тази мярка е тя да не противоречи на интересите на детето;

- задължаване на извършителя на насилието да посещава специализирани програми – съдът определя вида на специализираната програма и организацията, която да я проведе. Разпоредбата на ЗЗДН не съдържа максимален срок, в който да продължи изпълнението на мярката. Организацията, която провежда съответните специализирани програми, следва на базата на индивидуална преценка да определи продължителността им;

- насочване на пострадалите лица към програми за възстановяване – тази мярка е насочена не към извършителя, а към жертвата на домашно насилие и няма задължителен характер. ЗЗДН не използва думата „задължаване“, а „насочване“.

Съдът не е обвързан с поисканите с молбата мерки за защита.

ГЛОБА

Съгласно чл. 5, ал. 4 от ЗЗДН във всички случаи съдът с решението по чл. 15, ал. 1 налага на извършителя и глоба в размер от 200 до 1000 лв. Глобата е вид наказание, което се налага за извършено административно нарушение или за престъпление. И по Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН) и по НК за налагане на това наказание се изисква да е налице вина на извършителя (чл. 9, ал. 1 НК и чл. 6 ЗАНН). ЗЗДН е единственият нормативен акт, който предвижда наказание без да се доказва вина на извършителя. Нещо повече, това наказание може да бъде само въз основа на изходящ от молителя частен документ – декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН. Чл. 5, ал. 4 от ЗЗДН не изключва тази хипотеза, дори напротив изрично посочва „във всички случаи“.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:

1.Как задължителното налагане на глоба съгласно чл. 5, ал. 4 от ЗЗДН се отнася към забраната за налагане на две наказания за едно и също нарушение (non bis in idem).

ПО ЧИЯ МОЛБА СЕ ОБРАЗУВА ПРОИЗВОДСТВОТО ПО ИЗДАВАНЕ НА ЗАПОВЕД ЗА ЗАЩИТА?

Съгласно чл. 8 от ЗЗДН, производството по издаване на заповедта може да се образува по молба на:

1. пострадалото лице, ако е навършило 14-годишна възраст или е поставено под ограничено запрещение;

2. брат, сестра или лице, което е в родство по права линия с пострадалото лице;

3. настойника или попечителя на пострадалото лице;

4. директора на дирекция „Социално подпомагане“, когато пострадалото лице е непълнолетно, поставено е под запрещение или е с увреждания – въпреки че чл. 8, т. 4 употребява думата „непълнолетно“, с разпоредбата едва ли се цели от обхвата й да бъдат изключени малолетните лица. Ето защо следва да бъде прецизирана, като се използва изразът „ненавършило пълнолетие лице“.

КАКВО ТРЯБВА ДА СЪДЪРЖА МОЛБАТА?

ЗЗДН указва какво трябва да съдържа молбата за защита за да бъде редовна (чл. 9, ал. 1 от ЗЗДН). Тя трябва да е писмена и да съдържа:

1) имената, адреса и единния граждански номер на молителя, адреса на дирекция „Социално подпомагане“; в случай че пострадалото лице не може или не желае да разкрие постоянния или настоящия си адрес, то може да посочи друг адрес;

2) имената и настоящия адрес на извършителя или друг адрес, на който може да бъде призован, включително телефон и факс;

3) данни за семейната, родствената или фактическата връзка между пострадалото лице и извършителя;

4) датата, мястото, начина и други факти и обстоятелства за извършеното домашно насилие;

5) подпис.

Нередовната молба се оставя без движение (чл. 101 от ГПК) и на молителя се указва в какво се изразява нередовността и срок, в който следва да бъде отстранена. Ако нередовностите не бъдат отстранени в посочения срок, молбата се връща.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:
1.Задължително ли е, с оглед редовността на молбата, прилагането на декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН за извършено домашно усилие?
2.Молителят има ли задължение с молбата да направи искане за постановяване на конкретни мерки?

КАКЪВ Е СРОКЪТ ЗА ПОДАВАНЕ НА МОЛБАТА?

Молбата за защита се подава в срок до един месец от извършване на акта на домашно насилие (чл. 10, ал. 1 ЗЗДН). Ако този срок бъде пропуснат производството ще бъде прекратено и молбата за защита ще бъде оставена без разглеждане. Съдът следи служебно дали този срок е спазен.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:
1.От коя дата започва да тече едномесечният срок за подаване на молбата за защита когато оплакването се отнася до постоянен, ежедневен психически или физически тормоз? От датата на първия акт на насилие или от тази на последния?
2.А ако насилието е извършено спрямо дете?
3.А ако насилието се изразява в бездействие?

РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛОТО

Защитата от домашно насилие се предоставя от районния съд по настоящ адрес на пострадалото лице чрез писмена молба.

При подаване на молбата не се внася държавна такса. Целта е производството за защита от домашно насилие да е достъпно и за тези пострадали от домашно насилие лица, които не разполагат със средства. В случай, че съдът издаде заповед за защита, той ще

възложи държавната такса и разноските по делото на извършителя на домашното насилие. При отказ за издаване на заповед или при отмяна на заповедта, държавната такса и разноските по делото се заплащат от молителя, освен когато молбата е за защита на лица, които не са навършили 18-годишна възраст, както и на лица, поставени под запрещение, или лица с увреждания.

В деня на постъпване на молбата съдът насрочва открито съдебно заседание в срок не по-късно от един месец, като заедно с призовката и препис от молбата с приложенията съобщава на ответника задължението му за представяне на доказателства.

Производството по ЗЗДН е със засилено служебно начало. Съдът може да проявява инициатива при събирането на доказателства, например когато от данните в молбата е видно, че органите на МВР или други държавни органи разполагат с писмени доказателства за извършено домашно насилие. Тогава съдът може да поиска съответните държавни органи незабавно да издадат заверени преписи от тези документи (чл. 14, ал. 1 от ЗЗДН).

ДОКАЗАТЕЛСТВА

В производството по издаване на заповед за защита са допустими доказателствените средства по Гражданския процесуален кодекс (чл. 13, ал. 1 от ЗЗДН). ЗЗДН не въвежда ограничения на доказателствата и доказателствените средства и дори предвижда особени доказателствени средства като протоколите, докладите и други актове, издадени от дирекциите „Социално подпомагане“, от лекари, както и от психолози, консултирали пострадалото лице. Доказателствени средства могат да бъдат и документите, издадени от юридически лица, извършващи социални услуги и вписани в регистър към Агенцията за социално подпомагане. Освен това, съгласно чл. 9, ал. 4 от ЗЗДН, съдът по искане на молителя служебно изисква за извършителя справка за съдимост, справка за наложени мерки по ЗЗДН и удостоверение дали се води на психиатричен отчет.

Чл. 14, ал. 1 от ЗЗДН предвижда, че когато от данните в молбата е видно, че органите на МВР и другите държавни органи разполагат с писмени доказателства за извършено домашно насилие, те незабавно издават заверени преписи от тях при поискване от страна на пострадалото лице, на негов представител или пълномощник, или по искане на съда. Предвидена е глоба за неиздаване на такъв документ.

Декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН е посочена като доказателствено средство в процеса. Когато няма други доказателства, съдът издава заповед за защита само на основание приложената декларация по чл. 9, ал. 3. Декларацията има значение дотолкова, доколкото домашното насилие обикновено се извършва само в присъствието на извършителя и жертвата и то няма как да бъде доказано по друг начин. Ако обаче е посочено, че има свидетели на домашното насилие, техните показания ще имат приоритет и ще трябва да бъдат събрани за да се приеме, че има домашно насилие.

Декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН може да се подаде единствено от пострадалия, с оглед понасянето на наказателна отговорност. Поради това чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН не препраща общо към чл. 8 от ЗЗДН, а единствено към чл. 8, т. 1 – образуване на производството от пострадалото лице.

РЕШЕНИЕТО НА СЪДА

Съдът се произнася с решение в открито заседание (чл. 15, ал. 1 от ЗЗДН). За разлика от призовките и заповедта за незабавна защита, при връчването на решението ЗЗДН не предвижда възможност това да стане със съдействието на полицията или кмета. При уважаване на молбата съдът издава заповед за защита, с която може да наложи една или повече мерки за защита. Заповедта трябва да съдържа предупреждение, че в случай, че не бъде изпълнена, полицейският орган, констатирал неизпълнението, ще задържи нарушителя и ще уведоми незабавно органите на прокуратурата. Решението и заповедта се връчват на страните. Когато наложената мярка е задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие или

отстраняването му от съвместно обитаваното жилище или забрана да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отдих на пострадалото лице, тогава решението и заповедта се връчват и на районното управление на МВР по настоящия адрес на извършителя и на пострадалото лице.

ОБЖАЛВАНЕ НА РЕШЕНИЕТО

Решението може да се обжалва пред окръжния съд в 7-дневен срок от връчването му, като обжалването не спира изпълнението на заповедта. Жалба може да подаде всяка от страните срещу цялото решение или част от него. Жалбата се подава чрез съда, постановил решението, с препис за другата страна. Районният съд изпраща препис от жалбата с приложенията на другата страна, която в тридневен срок от получаването им може да направи възражения, както и да посочи нови доказателства. След изтичане на този срок жалбата заедно с приложенията и възраженията се изпраща на окръжния съд. Окръжният съд разглежда жалбата в 14-дневен срок в открито заседание с призоваване на страните и се произнася с решение по същество, с което оставя в сила, отменя или изменя обжалваното решение. Когато изменя заповедта, съдът издава нова заповед. Решението на окръжния съд е окончателно и не подлежи на обжалване (чл. 17, ал. 1, 3-6 от ЗЗДН).

ЗАПОВЕД ЗА НЕЗАБАВНА ЗАЩИТА

Чл. 18 от ЗЗДН урежда издаването на заповед за незабавна защита. Такава се издава, когато в молбата за защита се съдържат данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице. В тези случаи районният съд в закрито заседание без призоваване на страните издава заповед за незабавна защита в срок до 24 часа от получаването на молбата. Съдът може да издаде заповед за незабавна защита независимо дали молителят е направил такова искане. Заповедта за незабавна защита се връчва на страните и се изпраща служебно до районното управление на

полицията. Със заповедта за незабавна защита на пострадалото лице не се установява дали има домашно насилие или не. Нейната цел е защита на живота или здравето на пострадалия на базата на твърдения за пряка, непосредствена или последваща опасност, съдържащи се в молбата или в декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН.

Когато от данните по делото е видно, че е необходимо да се предприемат мерки по ЗЗДт, съдът уведомява директора на дирекция „Социално подпомагане". Едва след издаване на Заповедта за незабавна защита, с която се гарантира сигурността на жертвата, съдът насрочва открито съдебно заседание в срок не по-късно от един месец, като заедно с призовката и преписа от молбата с приложенията, съобщава на ответника задължението му за представяне на доказателства. Заповедта за незабавна защита не подлежи на обжалване и има действие до издаването на заповедта за защита или на отказа на съда (чл. 19 от ЗЗДН).

ЗЗДН не изисква съдът да определи срок на наложените със заповедта за незабавна защита мерки. Съдът може да определи такъв срок по свое усмотрение. Независимо от това мярката ще продължи да действа до издаване на заповед за защита или до отказ на такава.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:

1.Съдът може ли да издаде заповед за незабавна защита, когато молбата, макар и да съдържа данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице, не отговаря на изискванията на чл. 9, ал. 1 от ЗЗДН?

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЗАПОВЕДТА ЗА ЗАЩИТА

Заповедта за защита подлежи на незабавно изпълнение (чл. 20 от ЗЗДН).

Съгласно ППЗЗДН, полицейските органи следят за изпълнението на заповедта за защита, когато с нея е наложена мярка по чл. 5, ал. 1, т. 1, 2 и 3 от ЗЗДН, а именно задължението за извършителя на насилие да се въздържа от извършването на актове на домашно насилие, отстраняването му от жилището, забраната да доближава до пострадалото лице, до неговото местоживеене, месторабота и места за социални контакти.

В случай, че наложените по чл. 5, ал. 1 от ЗЗДН мерки не бъдат изпълнени, пострадалото лице или лицето, установило нарушението, трябва да подаде сигнал до съответното районно управление на МВР, за да може полицейските органи да извършат проверка на подадения сигнал, като в случаите на неизпълнение на наложената мярка да предприемат действия съгласно Наказателно-процесуалният кодекс (НПК), т.е. да изпратят материалите в прокуратурата за образуване на наказателно производство по чл.296, ал.1 от НК.

В случай, че извършителят на домашно насилие откаже да изпълни заповедта за защита, с която му е наложена мярка - отстраняване от съвместно обитаваното жилище, пострадалото лице следва да подаде сигнал до районното управление на МВР по местонахождение на жилището. Началникът на районното управление определя незабавно полицейските служители, които да окажат съдействие на пострадалото лице. Определените полицейски служители в присъствието на един свидетел поканват извършителя да освободи доброволно съвместно обитаваното жилище, да предаде ключовете, свързани с ползването на жилището, и да вземе личните си вещи, включващи: лични документи; вещи за обикновена употреба; машини, инструменти, пособия и книги, необходими лично на извършителя, упражняващ свободна професия, а на занаятчия – за упражняване на неговото занятие. При отказ на извършителя да освободи жилището и да предаде ключовете, извършителят се отстранява принудително от жилището, а пострадалото лице се поканва да смени заключващите устройства. При отказ на извършителя да предаде ключовете, те се изземват, само ако това е разпоредено с решението на съда. За извършените действия се съставя протокол в присъствието на извършителя, пострадалото лице и на един свидетел, като след запознаване със съдържанието му се подписва от полицейския орган, извършителя, пострадалото лице и свидетеля. Отказът на извършителя да го подпише се удостоверява с подписа на свидетеля. Копие от протокола се предоставя на пострадалото лице при поискване. Полицейските органи следва да предупредят извършителя, че неизпълнението на заповедта за защита представлява престъпление по чл. 296, ал. 1 от НК.

За наложените глоби и присъдените държавни такси и разноски съдът издава служебно изпълнителен лист.

ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ ПО НАКАЗАТЕЛНОПРАВЕН РЕД

Според българския НК, домашното насилие само по себе си не се смята за престъпление.

Съгласно чл. 296 от НК, който не изпълни заповед за защита от домашното насилие или Европейска заповед за защита, се наказва с лишаване от свобода до три години или глоба до пет хиляди лева.

Други разпоредби от НК, които могат да бъдат нарушени в следствие на упражнено домашно насилие, са квалифицираните състави на убийство по чл. 116, ал. 1, т. 3 и т. 4 – на майка, баща, рожден син или на рождена дъщеря, бременна жена или малолетно лице. Телесните повреди по чл. 131, ал. 1, т. 3 и т. 4 от НК - на майка или на баща или на бременна жена или на малолетно лице или на повече от едно лице са също по-тежко наказуеми състави на телесна повреда.

В същото време обаче, следва да се има предвид разпоредбата на чл. 161, ал. 1 от Наказателния кодекс, съгласно която за лека телесна повреда по чл. 130 или по чл. 131, ал. 1, точки 3 – 5 (на майка или на баща; на бременна жена, на малолетно лице или на повече от едно лице; или по начин, особено мъчителен за пострадалия), за телесна повреда, причинена другиму в състояние на силно раздразнение, предизвикано от пострадалия (чл. 132 от НК), както и за средна телесна повреда по чл. 129, телесна повреда, причинена в състояние на силно раздразнение, предизвикано от пострадалия (чл. 132), тежка или средна телесна повреда, причинена поради непредпазливост (чл. 133), причинена на възходящ, низходящ, съпруг, брат или сестра, наказателното преследване се възбужда не по общия ред, а по тъжба на пострадалия.

Предвиденото в чл. 143, ал. 1 от НК наказание до шест години лишаване от свобода на лице, което принуди другиго да извърши, да пропусне или да претърпи нещо, противно на волята му, като употреби за това сила, заплашване или злоупотреби с властта си, може също да бъде наложено и в случаи на домашно насилие.

Друго престъпление, отново от частен характер, което може да

бъде извършено в контекста на домашното насилие е заканата по чл. 144, ал. 1 от НК с престъпление против личността или имота на дадено лице или против личността или имота на неговите ближни.

Други примери на престъпления в следствие на домашно насилие могат да бъдат сексуалните престъпления (чл. 149 и следващите от НК) и някои престъпления срещу брака, семейството и младежта (чл. 177 и следващите от НК).

ЕВРОПЕЙСКА ЗАПОВЕД ЗА ЗАЩИТА

През 2015 г. беше приет Законът за Европейската заповед за защита. Той урежда условията и реда за признаване и изпълнение на Европейската заповед за защита по наказателни дела, издадена в друга държава членка; и издаването в Република България на Европейска заповед за защита по наказателни дела и нейното изпращане за признаване и изпълнение в друга държава членка (чл. 1 от Закона за Европейска заповед за защита).

Съгласно чл. 3 от Закона, Европейска заповед за защита се издава въз основа на взета мярка за защита, включваща една или повече от следните забрани или ограничения, налагани на лице, създаващо опасност:

- забрана за посещаване на определени населени места, райони или определени обекти, в които защитеното лице пребивава или посещава;
- забрана или ограничаване на контактите под каквато и да е форма със защитеното лице, включително по телефон, електронна или обикновена поща, факс или по друг начин; или
- забрана или ограничаване на доближаването до защитеното лице на по-малко от определено разстояние.

Приемането на Закона за Европейската заповед за защита беше придружено с промени в НПК. Съгласно чл. 67 от НПК, по време на наказателното производство, по предложение на прокурора със съгласие на пострадалия или по искане на пострадалия съответният първоинстанционен съд може да забрани на обвиняемия:

- да доближава непосредствено пострадалия;

- да осъществява контакт с пострадалия под каквато и да е форма, включително по телефон, чрез електронна или обикновена поща и факс;

- да посещава определени населени места, райони или обекти, в които пострадалият пребивава или посещава.

Наложената забрана ще отпадне след приключване на делото с влязла в сила присъда или когато производството бъде прекратено на друго основание. НПК дава на пострадалия възможност по всяко време да поиска от съда отмяна на забраната.

Чл. 68а от НПК предвижда, в случай че обвиняемият наруши посочените мерки, да му бъде взета мярка за неотклонение или определената мярка за неотклонение да се измени в по-тежка.

ЖЕРТВИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ, КОИТО СЕ НУЖДАЯТ ОТ ОСОБЕНА ЗАЩИТА

Деца
Бременни
Лица с увреждания
Възрастни хора
Лица, принадлежащи към малцинствени общности
Чужденци

ЗАЩО Е ТОЛКОВА ТРУДНО ЗА ЖЕРТВАТА НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ ДА ПРЕКРАТИ ВРЪЗКАТА С ИЗВЪРШИТЕЛЯ И/ИЛИ ДА ПОТЪРСИ ЗАЩИТА?

Зависимост (емоционална, материална);
Страх от извършителя
Страх от отмъщение
Страх, че семейството ще загуби средствата за издръжка
Страх от раздяла с децата
Несигурност

Неосъзнаване на проблема
Липса на знания и информация
Липса на средства
Загриженост за децата
Чувство за вина
Липса на подкрепа от семейството
Липса на услуги и подкрепа от специалисти
Надежда, че извършителят ще се промени
Недоверие в правораздаването
Срам
Страх, че ще се изложи пред околните
Безнадеждност

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:

1.Можете ли да посочите още освен изброените причини, поради които на жертвата на домашно насилие е трудно да прекрати връзката с извършителя и да потърси защита?

ВЪПРОСИ, НА КОИТО СЛЕДВА ДА СЕ ОБЪРНЕ ВНИМАНИЕ:

1. Кой ред на защита е най-подходящ?
2. Ако страните са съпрузи и след извършено насилие единият е напуснал жилището, т.е. фактически жертвата и извършителят са отделени и е подадена молба за развод, воденето на дело по ЗЗДН би било безсмислено, защото целта на ЗЗДН е да прекъсне връзката насилник-жертва, а това вече е постигнато по друг начин чрез фактическо разделяне;
3. Все пак ако съществува опасност от причиняване на ново насилие, то дело по ЗЗДН би помогнало на пострадалият да получи ограничителна заповед, която да го защити;
4. Следва да се има предвид, че глобата от 200 до 1000 лева по чл. 5, ал. 4 от ЗЗДН е наказание, а не обезщетение за претърпени имуществени или неимуществени вреди, които пострадалият може да претендира отделно от производството по защита от домашно насилие;
5. Молбата за защита се подава до съда, не до полицията или прокуратурата;
6. Завеждане на дело, независимо за какво, е упражняване на законово право, а не насилие.

ПРЕДРАЗСЪДЪЦИ И ЗАБЛУДИ, СВЪРЗАНИ С ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ:

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ:
1.На базата на Вашия опит, можете ли да посочите предразсъдъци и заблуди, свързани с домашното насилие?

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Фондация Център Надя – клон Русе

НАРЪЧНИК ЗА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ, РАБОТЕЩИ ПО СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Автор адв. Диляна Гитева
Носител авторски права Фондация Център Надя – клон Русе
e-mail: centrenadja.ruse@abv.bg

Проект за повишаване защитата на жертвите на домашно насилие в област Русе.
Проектът се изпълнява по договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № МП № 93-00-622/10.12.2015, сключен с Министерство на правосъдието.